

ABZ Nieuws

ABZ Diervoeding, Jaargang 7 | Nummer 5 | oktober 2019

Jubileum 100 jaar ABZ Diervoeding

ALGEMEEN / PAG 4

Geef aandacht
aan de conditie
(BCS) van uw
koeien

RUNDVEE / PAG 6

Fosfaatre-
ductie met
HE-voeders

VARKENS / PAG 12

Een betere uit-
komst door de
hen en haan

PLUIMVEE / PAG 14

Van de directie	2	Fosfaatreductie met HE-voeders	12
Grondstoffenmarkt	3	Een betere uitkomst door de hen en haan	14
Jubileum 100 jaar ABZ Diervoeding	4	Stress bij legpluimvee	16
Geef aandacht aan de conditie (BCS) van uw koeien	6	Even voorstellen	19
Ander weer voor kalveren	8	Winnaars ABZ fiets "Boeren zorgen voor eten"	19
Vroege verkoopactie maïszaad 2020	9	Colofon	19
Studiedag geiten: vind de balans in geitenvoer met toegevoegde waarde!	10	Beursvraagkaart RMV Hardenberg	bijlage

Van de directie

Boeren zorgen voor eten!

Nederland is een relatief klein land met een hoge bevolkingsdichtheid en daarmee een groot verstedelijkt gebied. Alle inwoners/ consumenten willen elke dag veilig, vers en smakelijk voedsel. Dit biedt goede kansen voor de Nederlandse veehouderij. Een gebied met een hoge bevolkingsdichtheid brengt complexiteit met zich mee. Vele (tegenstrijdige) belangen lopen door het gebied en in Nederland mag iedereen meepraten; "polderen" noemen we dat. Daarnaast zien we de invloed van Europa op onze wet- en regelgeving. Denk maar aan de ontwikkelingen rondom de PAS (Programma Aanpak Stikstof).

(Agrarisch) ondernemen in Nederland vraagt veel lef en doorzettingskracht. Vaak is een lange adem nodig om plannen gerealiseerd te krijgen. Ondernemen is per definitie voorzien van risico, maar als de omgeving verandert en de overheden weinig houvast geven, worden de risico's voor individuele ondernemers groot. Gelukkig is er in Nederland een zeer grote groep Nederlanders die veel respect en waardering hebben voor agrarische ondernemers. Het is van belang dat wij als Nederlandse veehouderij de maatschappij aan ons blijven binden en goodwill blijven houden bij beslissingsmakers.

ABZ Diervoeding probeert hierin een kleine, bescheiden bijdrage te leveren door de slogan **'boeren zorgen voor eten'** te promoten. Een slogan die al langer gebruikt wordt en die wij omarmd hebben, omdat het zo kernachtig weergeeft waar het omgaat. Wellicht kunnen we de slogan 'boeren zorgen voor eten' inzetten om het gevoel van **trots op de boer** te ondersteunen en nadrukkelijker bij burger en consument te laden. Vanzelfsprekend staan wij 100% achter onze boeren. We hopen dat het goede gevoel dat de 1 oktober actie losgemaakt heeft bij de publieke opinie behouden blijft en in de toekomst verder uitgebouwd wordt. Naast de kentekenplaathouders voor op de auto hebben wij nu ook opvallende snelbinders beschikbaar voor op de fiets. Geïnteresseerd?

Vul dan het aanvraagformulier in op onze website:

www.abzdiervoeding.nl/snelbinders-boeren-zorgen-voor-eten

100 jaar samen sterk

Afgelopen september vierden wij ons honderd jarig bestaan. De eerste voorgangers van het huidige ABZ Diervoeding zijn al rond 1900 opgericht. Al meer dan 100 jaar zorgen wij er elke dag voor dat er voor onze veehouders grondstoffen worden ingekocht, voeders worden geproduceerd en voorzien van advies worden verkocht aan onze leden/afnemers.

De trend naar meer maatwerk hebben wij de afgelopen jaren voortvarend opgepakt en onze organisatie en fabrieken zijn hierop ingericht. Dit blijft in de markt niet onopgemerkt. Vooral onze klantenbalansen zijn positief door de aanwas van nieuwe leden/afnemers.

De toegenomen druk op de Nederlandse veehouderij kan ervoor zorgen dat het aantal dieren in Nederland geleidelijk zal afnemen. De geschiedenis van onze coöperatie leert ons dat "samen sterk" ook hierin het motto is. Door samen te werken is het gemakkelijker je aan te passen een veranderende omgeving.

De ontwikkeling in maatwerkvoeders en de afname van het aantal dieren en daarmee het volume voeders vraagt om enerzijds aanpassingen van fabrieken en anderzijds kostenbeheersing. ABZ Diervoeding heeft veel kennis en know how op beide terreinen. ABZ Diervoeding heeft de ambitie om de nummer één partner te zijn en blijven op het gebied van diervoeding voor de Nederlandse veehouders. Vanuit deze ambitie bouwen wij verder mee aan een duurzame Nederlandse veehoudersector.

Grondstoffenmarkt

Begin september hebben we vooralsnog de bodem gezien in de graanmarkt. Dalende EUR/USD, goede exporten vanuit de EU en tegenvallende voorraden in de USA geven vastigheid in de markt.

Granen

De goede tarwe- en gerstoogst in vooral Frankrijk hebben gedurende augustus en begin september behoorlijk wat prijsdruk veroorzaakt. Gecombineerd met een verzwakkende EUR/USD is Frankrijk inmiddels behoorlijk competitief geworden op de wereldmarkt wat zorgt voor goede exporten. Dit legt een duidelijke bodem in de markt en hierdoor lopen de tarwe- en gerstprijzen nu toch wat omhoog.

De Russische oogst is wat naar boven bijgesteld. Ook de Oekraïense tarweoogst is goed. De Australische tarweoogst valt tegen. Australië kampt opnieuw met extreme droogte. De maïsogsten in het Zwarte Zee gebied zijn erg goed. De maïsogst in de USA wordt minder slecht dan eerder verwacht. Het begon heel slecht vanwege extreme wateroverlast, maar in augustus en september waren de groeiomstandigheden erg goed te noemen. Dit heeft de maïsprijzen in augustus/begin september behoorlijk laten dalen. Hierdoor is maïs vanaf nieuwe oogst weer competitief geprijsd ten opzichte van tarwe en gerst. In Duitsland en Frankrijk is de maïsogst wel matig door hitte en droogte deze zomer. Op het moment van schrijven (begin oktober) is de maïsmarkt fysiek erg krap in afwachting van de nieuwe oogst aanvoer maïs medio oktober vanuit de Zwarte Zee.

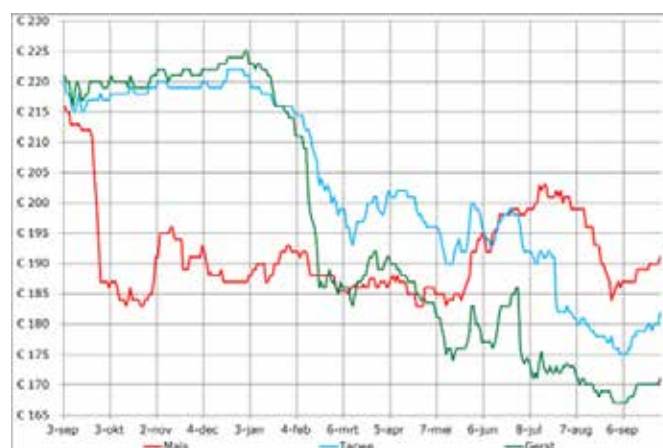
Eiwitten

De prijzen van sojaschroot zijn de afgelopen tijd heel stabiel. Enerzijds krijgt de USA een fors kleinere oogst, anderzijds is de Chinese vraag minder vanwege Afrikaanse varkenspest en zijn de voorraden in de USA ruim. De handelsoorlog tussen China en USA speelt nog steeds. China heeft wel weer wat sojabonen in de USA gekocht. Mede omdat Zuid-Amerika niet voldoende heeft. China blijft echter vooral veel in Brazilië kopen. Hierdoor zitten de prijzen op Chicago op bodemniveau. Vanwege wat hogere premies vanuit Zuid-Amerika en een hele zwakke EUR/USD blijven prijzen in euro's iets boven de bodem zitten. De raapschrootmarkt is behoorlijk volatiel. We hebben een paar keer een behoorlijk lage bodem gezien. Raapolieprijzen zijn goed, hierdoor importeren crushers veel raapzaad van buiten de EU wat meer aanbod van raapschroot genereert. Oogsten

in Europa zijn echter slecht. Het kleinste sinds vele jaren vanwege onder andere een fors kleiner areaal. Zonnepitschroot HP blijft stabiel duur, omdat China behoorlijk wat Oekraïense zonnepitschroot HP heeft gekocht. Het is hierdoor relatief duur en de vraag is beperkt. Er gebeurt weinig handel.

Bijproducten

De suikerbietencampagne is begonnen. Nieuwe campagneprijzen liggen lager dan de prijzen van afgelopen tijd op de oude campagne, maar blijven op een relatief stevig niveau. Oogsten zijn niet groot. Vooral suikerarme pulp vanuit Frankrijk is krap en duur. Met name in Frankrijk heeft het areaal een forse krimp laten zien. Hoogsuikerpulp vanuit Duitsland is wel wat ruimer beschikbaar, van verkoopdruk is echter geen sprake. Sojahuilen zijn aan de voorkant erg krap beschikbaar met vrij hoge prijzen. Verderop liggen prijzen wel wat lager.

Grafiek 1 Dagprijzen granen vanaf 1 september 2018

Arie Griffioen, manager Inkoop & Logistiek
06 2161 4390 ■ a.griffioen@abzdiervoeding.nl

Dit jaar viert ABZ Diervoeding haar 100-jarig jubileum. Een mijlpaal om trots op te zijn. In september hebben wij daarom een zestal open avonden georganiseerd in Nijkerk waarop wij ruim 800 relaties mochten ontvangen. Ook hebben wij een feestelijke avond voor onze medewerkers georganiseerd. 'We hebben ons bestaansrecht niet alleen te danken aan onze kwaliteitsvoerders en persoonlijke benadering, maar vooral aan onze trouwe klanten en betrokken medewerkers. Door hun vertrouwen hebben wij kunnen uitgroeien tot het prachtige bedrijf dat we nu zijn. Daarvoor willen wij hen graag bedanken', vertelt Marcel Roordink, algemeen directeur van ABZ Diervoeding.

100 jaar ervaring

Een aantal verenigingen waaruit de coöperatie is ontstaan, zijn inmiddels al meer dan 100 jaar geleden opgericht. De datum is gebaseerd op een oprichtingsakte uit 1 september 1919, die nog origineel in ons bezit is. In 100 jaar tijd heeft de Nederlandse veehouderij en hierdoor de coöperatie een indrukwekkende groei en ontwikkeling meegemaakt. Vooral de periode na de tweede wereldoorlog heeft een grote impact gehad op de veehouder en ons denken over de veehouder. Het credo 'nooit meer honger' heeft de Nederlandse boer tot de meest efficiënte veehouder van de wereld gemaakt.

De huidige maatschappelijke ontwikkelingen zorgen ervoor dat het kader waarbinnen onze boeren dieren houden voor de productie van melk, vlees en eieren smaller wordt. De uitdagingen worden groter en er is steeds meer maatwerk nodig. Een duurzame veehouderij voldoet aan de maatschappelijke kaders en gaat efficiënt met haar bronnen om.

Trots op onze boeren

Dankzij onze boeren genieten wij iedere dag van gezond en lekker voedsel. Met veel enthousiasme en vakmanschap zorgen zij hiervoor en daar zijn wij trots op. Om de sector te promoten heeft ABZ Diervoeding naast een zeer succesvolle gratis kentekenplaatthouder actie 'Boeren zorgen voor eten', nu ook een 'Boeren zorgen voor eten' fiets en bijpassende snelbinders laten maken. Twee fietsen zijn tijdens de jubileumweken verloot en gewonnen door Gerard de Jong uit Zeewolde en maatschap Van Velde uit Oene. Op de komende beurzen en via een social media actie zullen nog eens drie fietsen verloot worden. Houd voor meer informatie onze website onze facebookpagina in de gaten.

ABZ / dat loont

Geef aandacht aan de conditie (BCS) van uw koeien

Nog steeds zien we de gevolgen van de hete zomer in de stal. De conditie van de in de zomer gekalfde koeien en juist de koeien aan het einde van de lactatie vragen om aandacht.

Conditie van in de zomer gekalfde koeien

Koeien die gekalfd hebben in juli, augustus en september hebben een hele moeilijke tijd gehad tijdens de droogstand en/of het begin van de lactatie. Dit geldt vooral voor de koeien die met een ruime conditie hebben afgekalfd. Veel koeien bereiken momenteel niet de normale piekproductie als gevolg van teveel conditieverlies in de afgelopen tijd. Vaak is het niet kunnen bereiken van een hoge piekproductie het gevolg van vervetting van de lever.

Conditie van koeien in het einde van de lactatie

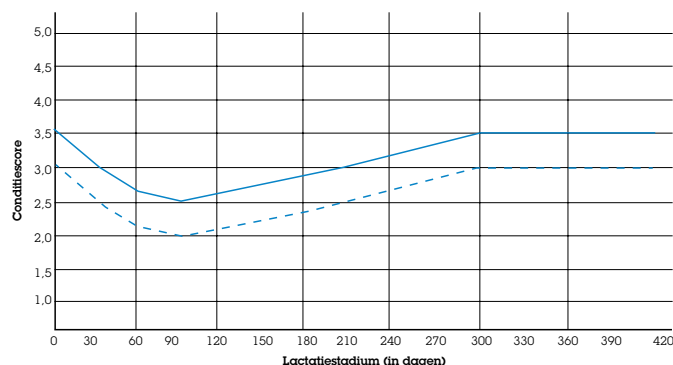
Koeien met veel lactatiedagen zijn in de zomer vaak teruggevallen in de melkproductie en zijn niet meer op het oude niveau teruggekomen. Vooral koeien die laat drachtig geworden zijn (na 200 dagen lactatie) en/of koeien op een hoog basisrantsoen dreigen nu een te ruime conditie te krijgen.

BCS gevolg van negatieve of positieve energiebalans

De melkproductie bepaalt voor een groot deel de energiebehoefte van een koe. 6 à 8 weken na kalven bereikt de energiebehoefte een maximum en daarna neemt het geleidelijk af. Het voeropnamevermogen van de koe kan niet aan deze snelle stijging van de energiebehoefte voldoen. De energie-opname blijft hierdoor de eerste weken achter bij de energiebehoefte. Op dat moment is de energiebalans van de koe negatief. Ze maakt gebruik van haar vetreserves om het energietekort te overbruggen. Hierdoor neemt de conditie van de koe af. Verderop in de lactatie is de voeropnamecapaciteit weer hoger waardoor de lichaamsreserves worden opgebouwd.

Te vette koeien nemen minder voer op

Om een koe gezond te houden is het belangrijk om de conditiescore in de gaten te houden door de lactatie heen. Een te ruime conditie tijdens de droogstand en/ of veel conditiesverlies tijdens de eerste 60 dagen in lactatie zorgen voor problemen. Vette koeien hebben bijvoorbeeld een grotere kans op slepende melkziekte, melkziekte, lebmaagverplaatsingen en allerlei ontstekingsreacties zoals een ernstige uier- of baarmoederontsteking. De oorzaak is dat vette koeien rond het afkalven minder voer opnemen dan koeien met een normale conditiescore. Koeien die in een te magere of vette conditie afkalven produceren ook minder in de daaropvolgende lactatie.

Grafiek 1 BCS

Conditiescore (BCS) 1 t/m 5

De conditiescore (BCS) zegt iets over de vetreserves van een koe. Het wordt gemeten van 1 tot 5 waarbij een koe met een score 1 mager is en een score 5 vet. Een score van 3 tot 3.5 is een perfecte conditie voor een koe bij droogzetten en bij afkal-

ven. Voor het scoren van de conditie wordt vooral gekeken naar de vulling van de koekoeksgaten en de bedekking van de zitbeenderen en lendenwervels. De rugwervels, het heupbeen en de ribben worden ook meegenomen.

Vooraf aan het begin van de lactatie is het belangrijk om de conditiescore van uw koeien van week tot week in de gaten te houden. Het verlies van conditie mag aan het begin van de lactatie niet meer dan één punt zijn. Wanneer dit wel gebeurt, kunnen de koeien problemen krijgen met de gezondheid en vruchtbaarheid. Rond afkalven moet de koe een score van 3 tot 3.5 te hebben. Tijdens de droogstand moet zowel een toename als een afname van conditie voorkomen worden.

Tips van ABZ Diervoeding

Scor de droge koeien, verse koeien en de koeien die binnen 60 dagen moeten worden drooggezet eventueel samen met uw rundveespecialist. Pas eventueel de krachtvoergifft aan op basis van de BCS van de koeien begin lactatie. Bouw bijvoorbeeld minder snel af tot de juiste BCS is bereikt. Wees alert op de afbouw van krachtvoer bij koeien met een BCS van 3,0 – 3,5 na 150 dagen lactatie. Zet koeien die te vet dreigen te worden eventueel eerder droog. Op een juist uitgebalanceerd droogstandsrantsoen zal de conditie gelijk blijven. Op een (te) hoog basisrantsoen neemt de vervetting toe bij een koe met een te ruime conditie.

Izak van Engelen, productmanager rundveehouderij
06 2125 8720 ■ i.engelen@abzdiervoeding.nl

BCS 2

BCS 3

BCS 4

Ander weer voor kalveren

Een natte herfstperiode is aangebroken en de koude wintermaanden komen er ook aan. In een koude en natte periode hebben de kalveren meer aandacht en zorg nodig. Help het kalf zo weinig mogelijk warmte te verliezen en zo veel mogelijk energie te gebruiken voor weerstand en groei.

Iglo

De kalveren die buiten in iglo's staan hebben met dit weer het grootste risico op longproblemen. Door het regenachtige weer kan het namelijk voorkomen dat het stro in de hokken snel nat wordt, met als gevolg dat de kalveren op een natte en koude ondergrond liggen. Soms gebeurt dit sneller dan u verwacht en ligt het kalf ongemerkt in een nat bed.

Knieproef

Met de knieproef kunt u het ligbed van de kalveren controleren. Ga voor deze proef gedurende 10 seconden met uw knieën in het stro zitten. Wanneer u opstaat en uw knieën zijn nog droog, dan is het ligbed voor de kalveren droog genoeg. Wanneer uw knieën nat geworden zijn tijdens de proef, ligt het kalf dus in een nat ligbed. Een natte ondergrond in het hok zal zorgen voor een verminderde weerstand van het jonge dier. Bij een lagere weerstand heeft een kalf een hogere kans op longproblemen. Daarnaast kost het voor het kalf zelf veel energie om zichzelf warm te houden. Wanneer het ligbed nat is zal dit nog meer energie kosten. Zorg daarom voor diep ingestrooide kalverhokken, met voorkeur voor stro. Het voldoende strooien zorgt voor een goede gezondheid en een hogere groei. De moeite en het dik instrooien van de kalverenhokken wordt beloond! Wanneer er buiten een hoge luchtvochtigheid is, is het aan te raden om de hokken elke dag op te strooien. U slaapt toch ook het liefst in een droog en warm bed?

Kalverdekje

Om het kalf tijdens de koude wintermaanden een extra steun in de rug te geven, is het verstandig om het dier een kalverdekje op te doen. Een dek zorgt voor extra warmte voor het kalf, daarnaast hoeft het kalf minder energie te gebruiken om zichzelf warm te houden en kan die energie gebruikt worden voor de groei. Het dek kan op zodra het kalf na de geboorte is opgedroogd. Het dek kan vier tot vijf weken opblijven. Daarnaast is het belangrijk om kunstmelk op de juiste temperatuur te verstrekken aan de kalveren, namelijk 40 graden. Vraag eventueel uw rundveespecialist om een handige thermometer.

“Wanneer u opstaat en uw knieën zijn nog droog, dan is het ligbed droog genoeg”

Simone Verhoeven, specialist jongveeopfok
06 5438 0001 ■ s.verhoeven@abzdiervoeding.nl

Vroege verkoopactie maïszaad 2020

Voor een hoge voeropname en gezonde melkproductie is de juiste keuze van het te telen maïsras erg belangrijk. Veranderingen rond de snijmaïsteelt vragen om een bewuste rassenkeuze. ABZ Diervoeding heeft voor elk teeltdoel en elke regio de beste maïsrasen geselecteerd.

Voorkeursrassen ABZ Diervoeding 2020

Ras	Kweker	FAO	Zetmeel gehalte 35% droge stof	
Autens	KWS	180	101	Allervroegste ras met snelle beginontwikkeling
P7034	Pioneer	180	*	Vroegste Dent-type maïsras
Asgaard	LG	190	107	Hoogste zetmeelgehalte van alle rassen
LG 31.205	LG	200	103	Hoge zetmeel- en droge stof opbrengst per ha
LG 31.218	LG	215	103	Hoge voederwaarde uit kolf en plant
Genialis	KWS	230	101	Zeer hoge opbrengst met goede stevigheid
P8333	Pioneer	240	94	Nieuw Dent-type met hoge opbrengst
P39F58	Pioneer	250	*	Dent-type met zeer goede droogtetolerantie

* Geen cijfers in aanbevelende rassenlijst 2019

Kijk op onze website
[www.abzdiervoeding.nl/
vroege-verkoopactie-
maiszaad-2020](http://www.abzdiervoeding.nl/vroege-verkoopactie-maiszaad-2020) voor meer
informatie en het online
bestelformulier of vraag
uw rundveespecialist
hiernaar.

De beste
rassen voor
2020

Studiedag geiten: vind de balans in geitenvoer met toegevoegde waarde!

Op 1 oktober heeft ABZ Diervoeding in samenwerking met Denkavit en De Klomp DAP een geitendag georganiseerd op onze productielocatie in Nijkerk. Deze dag trok veel belangstelling van onze klanten en geitenhouders uit de wijde omgeving. Het 100-jarig bestaan, de verbouwing van ons kantoor en het feit dat op deze locatie al onze geitenvoerders geproduceerd worden, maakte dit de ideale plek om met een groep geitenhouders samen te komen.

Ontvangst en presentatie Denkavit

De dag werd geopend door onze algemeen directeur Marcel Roordink. Vervolgens deden Henk van der Horst en Marije Wilting, jongveespecialisten van Denkavit, de aftrap van het ochtendprogramma. "Jonge dieren zijn gevoelig en verdienen daarom extra zorg. Daarnaast is een gezonde start de basis voor de toekomst!". Marije Wilting ging dieper in op de gezondheid ondersteunende producten voor lammeren. De Denkaca-

re-lijn bestaat uit ondersteunende producten voor dieren die wat extra's kunnen gebruiken. Voor de startfase heeft Denkavit een eigen geitenbiest ontwikkeld. Voor de speenfase adviseren ze Vitalfort, een elektrolyten mix met extra aroma's. Daarnaast zijn producten te gebruiken voor de ondersteuning van de longen en de darmen van de lammeren. ABZ Diervoeding is ook leverancier van de producten van Denkavit. Uw geitenspecialist kan u adviseren over het gebruik van deze producten.

Zoek de balans in geitenvoer met toegevoegde waarde

Erik Koldenhof, geitenspecialist ABZ Diervoeding, gaf een presentatie over de keuzes die gemaakt worden bij het samenstellen van een geitenbros. Het voeren van geiten heeft alles te maken met het zoeken van de juiste balans. Zowel teveel als te weinig voeren van een nutriënt is nooit goed. Er is altijd een optimum. Welke grondstoffen en toevoegingen maken "de juiste samenstelling" die optimaal in balans is voor een goede gezondheid, productie en het verdienenmodel voor melkgeiten. Uiteindelijk vertellen de geiten ons hoe wij ze moeten voeren.

Grondstoffen hebben naast de nutritionele samenstelling ook fysieke eigenschappen. Voor geiten is de smakelijkheid van de grondstof ook een belangrijk gegeven. "Goede grondstofkennis is essentieel in het vak van geitenvoeding." Om een optimale vertering te behouden is het belangrijk om de voersamenstelling niet te wijzigen. Elke grondstof die in een bepaalde verhouding is opgenomen in de samenstelling zit daar om een reden. En die reden is de unieke eigenschap die een bepaalde grondstof heeft. De eigenschap die bijdraagt aan de resultaten bij uw dieren. De behoefte van uw geiten wijzigt namelijk niet mee met de grondstofprijzen.

'De geit van binnen en buiten bekijken'

Dierenarts Wico Teeuw gaf een indrukwekkende presentatie over de inwendige geit. Hij nam ons mee in een reis door het verteringskanaal van de geit. Wat is de functie van verschillende organen en hoe zien ze eruit?

"Uiteindelijk vertellen de geiten ons, hoe wij ze moeten voeren."

Grondstoffenkennis in relatie tot melkgeitenvoeding

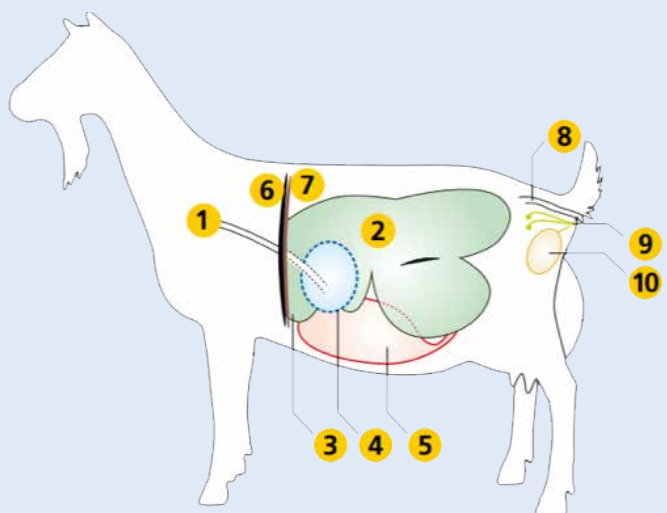
Heeft u met een groep geitenhouders of studieclub interesse in een presentatie over dit onderwerp? Neem dan contact op met geitenspecialist Sander van de Kamp of met mij. Wij verzorgen dit graag bij u op locatie of op één van onze productielocaties.

Erik Koldenhof, specialist geitenhouderij
06 5235 8459 ■ e.koldenhof@abzdiervoeding.nl

Legenda

- 1 Slokdarm (gestippelde deel is slokdarmsleuf)
- 2 Pens
- 3 Netmaag
- 4 Boekmaag
- 5 Lebmaag
- 6 Middenrif
- 7 Lever
- 8 Endeldarm
- 9 Baarmoeder met eierstokken
- 10 Blaas
- 11 Nieren
- 12 Darmstelsel

Fosfaatreductie met HE-voeders

Vleesvarkenshouders kunnen met de nieuw ontwikkelde HE-voeders van ABZ Diervoeding hun fosfaatproductie tot wel 40 procent verminderen. Onlangs zijn de eerste praktijkproeven afgerond met positieve resultaten. De voederconversie blijkt flink te worden verlaagd met deze hoog energetische (HE) voeders.

Fosfaatreductie

De eerste praktijkproeven met de nieuwe HE-voeders zijn bijzonder positief. De grootste winst van de HE-voeders zit in de mestafzetkosten en milieuwinst. Het voordeel loopt op van 10 procent stikstofreductie tot maar liefst 40 procent reductie in de afzet van fosfaat. De voeders zijn getest op een praktijkbedrijf bij 2.100 vleesvarkens (TN70 x PIC 408) in het traject van 35 tot 125 kg.

Scherpere voederconversie

Uit de resultaten blijkt dat de voederconversie is verlaagd van 2,47 naar 2,25. Een verbetering van 9 procent. Dit is vergelijkbaar met wat in andere onderzoeken met hoog energetische voeders wordt gevonden. De groei en EW-conversie bleven op hetzelfde niveau, namelijk 825 g/d en 2,78.

Toch gezond

De varkenshouder reageerde daarnaast enthousiast op het beeld in de stal. "De varkens waren mooi van kleur en de mestkwaliteit bleef goed. Een bijkomend voordeel was dat de dieren tijdens de hete zomerdagen toch hard bleven groeien".

Met de nieuwe HE-voeders van ABZ Diervoeding krijgen varkens op een efficiënte manier energie binnen en dat is zowel voor de groeieresultaten als de gezondheid positief. Door toepassing van gewalste granen in het voer wordt de gezondheid van de maag en darmen ondersteund en blijft de mestkwaliteit goed.

Uitdaging voor de fabriek

De HE-voeders zijn samengesteld met luxe eiwitbronnen en veel goed verteerbare energie. Deze bijzondere samenstelling was een hele uitdaging voor onze fabriek. Jeroen Spenkelink, operator in Markelo: "Ondanks het feit dat we geïnvesteerd hebben in speciale coaters was het toch wel even spannend. Gelukkig heeft de techniek z'n werk gedaan en konden we een mooie brok persen. Zelfs in de zomer, toen het lastig was om de brok goed te koelen, is het gelukt om netjes binnen de normen te blijven."

Vleeskwaliteit

Moderne varkens zijn veel magerder dan voorheen. Waar vroeger al snel te veel spek op de vleesvarkens zat, is er tegenwoordig vraag naar vettere varkens. Op basis van de eerste ervaringen is de verwachting dat met de HE-voeders gemiddeld één millimeter extra spek op de varkens komt en iets minder spier. Dit kan in sommige concepten juist geld op leveren.

Tot slot

Wilt u ook minder mest en een betere mineralen-efficiëntie? Wij zijn u graag van dienst!

Jeroen Koks, productmanager varkenshouderij
06 5260 0720 ■ j.koks@abzdiervoeding.nl

Een betere uitkomst door de hen en haan

Voor zowel de vermeerderaar als kuikenbroederij/exporteur en vleeskuikenhouder, is het belangrijk om de focus te leggen op het verbeteren van de kuikenkwaliteit en verhoging van de uitkomst. Zeker in Nederland waar wij broedeieren exporteren. Wij hebben een positie te verdedigen. Namelijk de hele wereld moet weten dat de beste broedeieren en kuikens uit Nederland komen.

Er zijn een aantal onderzoeken naar het effect van het dieet van ouderdieren op de vruchtbaarheid, uitkomstpercentages en kuikenkwaliteit geweest. Er wordt vooral gekeken naar het effect van het dieet van de hennen, maar dat wil zeker niet zeggen dat het dieet van de haan geen effect heeft op de nakomelingen.

Dieet haan

Bij hanen is aangetoond dat het type vet in combinatie met vitamine E effect heeft op de concentratie en bewegelijkheid van de spermatozoa. Lijnzaad en visolie hebben hier een positieve uitwerking op, met name bij de jongere hanen. Naast vitamine E hebben andere antioxidanten ook een positief effect op de spermakwaliteit. Te hoge concentraties calcium en eiwit hebben een negatief effect op het lichaamsgewicht en de vruchtbaarheid van hanen, en juist calcium en eiwit zijn zaken die in het hennenvoer prominent aanwezig zijn. Om die reden adviseren wij ook om hanenvoer te gebruiken, want het belang van een goede spermakwaliteit bij de hanen is in het belang van alle schakels in de sector.

“Goede spermakwaliteit bij de hanen is in het belang van alle schakels in de sector.”

Dieet hen

Bij hennen is bekend dat een vitaminetekort, of het niet goed kunnen benutten van vitamines, niet alleen leiden tot gezondheidsproblemen in de hen zelf, maar er bestaat een aanzienlijke mogelijkheid dat dit tot chronische nutriënttekorten kan leiden in het nageslacht. Met alle gezondheids- en welzijnsproblemen van dien.

Hoge concentraties van vitamine E zorgen in het dieet van de hen voor betere prestaties bij de vleeskuikens. Wanneer men zelfs een stap verder gaat en vitamine E in-ovo injecteert, kan dit leiden tot een verbeterde immuunrespons in het kuiken. De wetgeving legt echter de mogelijkheid tot extreme concentraties vitamine E aan banden.

De sterkte en de ontwikkeling van de botafzetting van het jonge vleeskuiken, is te beïnvloeden door de vitamine D3 concentraties in het vleeskuikenouderdierenvoer (Atencio et al., 2005). Ook het lichaamsgewicht, tibia as-concentratie en problemen aan de onder-beenderen van vleeskuikens werd positief beïnvloed door de hogere concentraties D3 in het vlees-

kuikenouderdierenvoer. Echter, net als bij vitamine E, hebben we een wetgeving die een maximale concentratie voorschrijft in het voer.

Er moet in het dieet voor vleeskuikenouderdieren ook niet alleen aandacht zijn voor de hoeveelheid bevruchte eieren en de uitkomst. Volgens een studie van Decuypere en Michels uit 1992 betekenen de hoeveelheid bevruchte eieren en een hoog uitkomstpercentage niet persé dat de kwaliteit van de kuikens, de overlevingskans en groeipotentie ook beter is.

In een oudere studie (Spratt en Leeson, 1987) toonden de onderzoekers aan dat eiwitten en energiewaardes in het voer van vleeskuikenouderdieren een effect hadden op de vet- en eiwitafzetting van de kuikens die op slachtgewicht waren. Ook het type vet in het dieet van vleeskuikenouderdieren is van belang en heeft effect op de lichaamsgewichten en lichaamssamenstellingen van de nakomelingen (Peebles et al., 1999; 2000).

Verder heeft het verhogen van de ruwe celstof in het vleeskuikenouderdierenvoer niet alleen een zeer positief effect op het welzijn van de hen (verhoogd verzadigingsgevoel). Dit heeft ook een positieve uitwerking op het eigewicht van de eerste eitjes, snellere embryonale ontwikkeling van het kuiken, verlaagde sterfte van het kuiken en een verhoogd lichaamsgewicht direct na uitkomst. Daarnaast heeft onderzoek aangetoond dat een verhoging van de ruwe celstof tijdens de opfok van de hennetjes kan leiden tot verhoogde productieresultaten tijdens de leg.

Al met al is de juiste voeding van zowel hennen als hanen zeer belangrijk voor ons eindproduct, een sterk en goed kuiken. ABZ Diervoeding wil hierover graag met u in gesprek.

Rienk van Oosten, specialist pluimveehouderij
06 2291 8533 ■ r.oosten@abzdiervoeding.nl

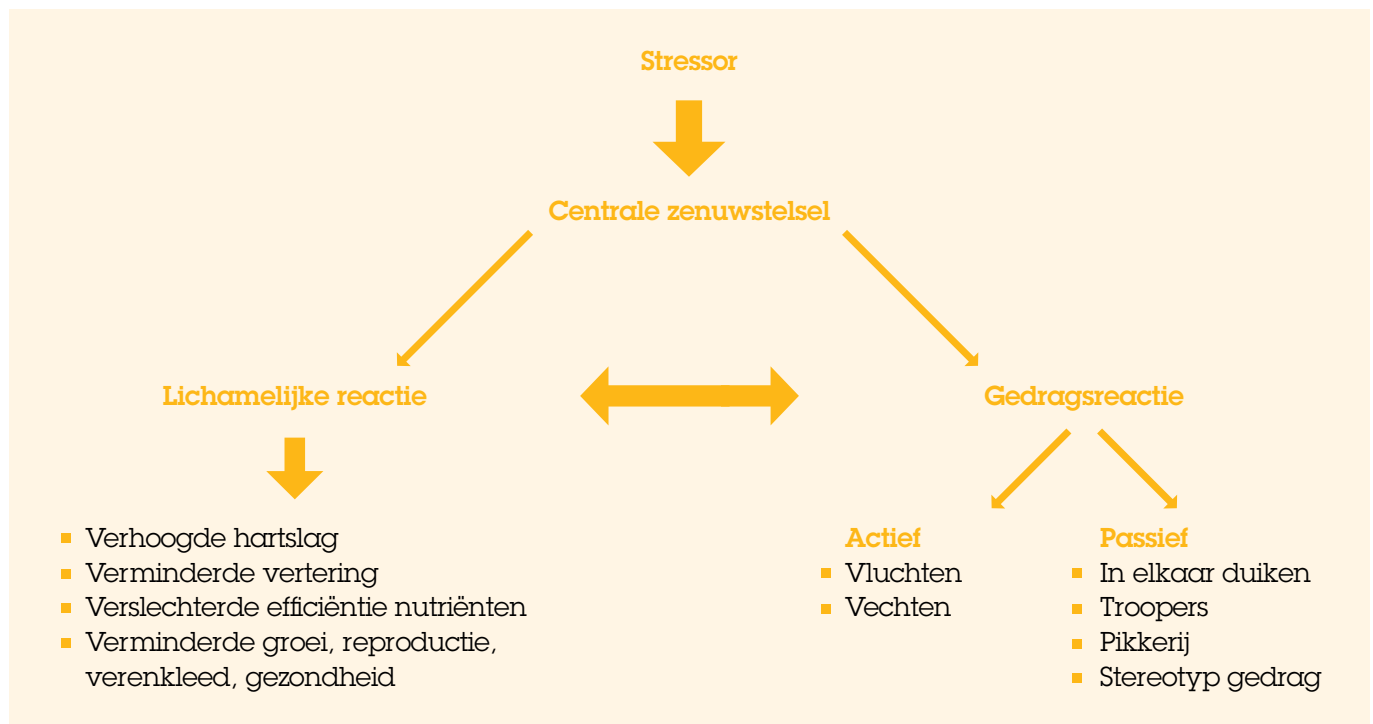

Stress bij legpluimvee

Verrijking zoals luzerne en pikblokken helpen stress te reduceren omdat hennen hun stress af kunnen reageren op deze objecten

Stress is een veel gehoorde term bij het houden van leghennen en wordt vaak toegewezen als oorzaak van legio problemen. Maar hoe werkt dit precies? Waar kan stress in resulteren? En waar kan er actie op ondernomen worden? In dit artikel wordt op deze vragen dieper ingegaan.

Stress en de stressor

Gedurende de dagelijkse routine verkeren hennen in een staat van fysiologisch evenwicht, ook wel homeostase genoemd. Homeostase is de voorwaarde voor een optimale werking van het lichaam en daarmee een optimale prestatie. Elk element wat de homeostase verstoort, wordt gedefinieerd als een stressor. Voorbeelden van stressoren zijn onder andere: hitte, kou, veranderingen in voer en lichtregime, parasieten, het vangen en wegen van hennen, vaccinaties en infecties van ziektes.

Stressoren kunnen fysiologische (lichamelijke) veranderingen teweegbrengen die een verstoring effect hebben op de hormonale, immunologische en metabole mechanismen. Dit heeft als gevolg een negatieve invloed op de prestaties, weerstand en het gedrag van de hennen.

Acute of chronische stress

Sommige stressoren zijn een korte tijd aanwezig in het leven van een leghen en zorgen dan voor acute (kort aanhoudende) stress. Wanneer stressoren voor langere tijd aanwezig zijn of herhaaldelijk voorkomen in het leven van een leghen kunnen deze chronische (langdurige) stress veroorzaken. Met name chronische stressoren hebben een negatief effect op de fysiologie van de hen en daarmee een negatief effect op het gedrag en de productieprestaties.

Omgaan met stress

Stress heeft negatieve gevolgen voor de hen, daarom zal de hen maatregelen nemen om zichzelf terug in homeostase te krijgen.

Hennen die stress ervaren hebben verschillende manieren om hiermee om te gaan. Enerzijds is dit een lichamelijke reactie, anderzijds is dit een gedragsreactie. Zowel de lichamelijke als de gedragsreactie zijn van invloed op elkaar via meerdere complexe biologische mechanismen. Dit maakt het ook erg lastig om stress te bestuderen.

Lichamelijke reactie

Bij stress wordt het actieve systeem van het lichaam geactiveerd, mede door verhoogde adrenaline niveaus. Hierdoor wordt de hartslag hoger en het immuunsysteem en de spieren geactiveerd. Tevens wordt de opslag van suikers en vetzuren verlaagd, waardoor er energie verloren gaat. Ook de eiwitmetabolisme wordt verstoord in tijden van stress. Deze onbalans in nutriënten zal ook gevolgen hebben voor de voerbenutting en voeropname.

Gedragsreactie

Naast een lichamelijke reactie zullen de hennen proberen met gedrag om te gaan met stressoren. Voorbeelden hiervan zijn vluchtgedrag, om bijvoorbeeld een stressor uit de weg te gaan. Maar ook het bij elkaar zitten (troepen) is een veel voorkomende uiting van stress. Tot slot is het algemeen bekend dat stress gerelateerd is aan pikkerij, wat ook in meerdere onderzoeken is aangetoond.

Gevolgen van stress bij hennen

Zoals u heeft kunnen lezen, ondergaan hennen die stress ervaren een verscheidenheid aan interne metabolische en hormonale reacties. Noodzakelijke aanpassingen om te overleven vereisen dat de hen energie en andere voedingsstoffen gebruikt die eigenlijk voor groei, immuniteit, bevedering en eiproductie bedoeld zijn. Dit zal zich dan ook vertalen in verhoogde of verminderde voeropnames. Daarnaast zorgt het voor lagere productiecijfers, met als gevolg een verslechterde voederconversie. Ook uitval en een minder mooi verenkleed zijn gevolgen van ongewenst gedrag dat veroorzaakt wordt door stress.

Oplossingen voor stress

Er zijn vele oplossingen voor stress of manieren om stress bij legpluimvee te voorkomen. Wij bespreken hieronder graag de voeding gerelateerde oplossingen. Ten eerste dient een voersamenstelling gevoerd te worden die spreiding heeft in grondstoffen. Dit zorgt ervoor dat er weinig schommelingen zijn in de voederwaarde van het product en voorkomt u een onder- of overmaat aan nutriëntenverstrekking aan de hennen.

Tevens helpt het om hoogwaardig te voeren. Dit geeft eerder verzadiging aan de dieren, waardoor ze geen tekorten hebben aan nutriënten. Ook de hoge verteerbaarheid van de grondstoffen die in deze voeders zitten, dragen bij aan het voorkomen van stress.

“Hoogwaardig voeren draagt bij aan het voorkomen van stress”

Constance samenstellingen dragen bij aan het in stand houden van de homeostase en daarmee vormen onze voeders weinig risico voor het verstoren van de homeostase.

Als actiemaatregel zien we vaak dat het verhogen van vet en ruwe celstof in de voeders bijdraagt aan het verminderen van stress bij dieren. Ook het toevoegen van antioxidanten, zoals vitamine E, C en selenium kunnen helpen. Tot slot zien we ook dat magnesiumacetaat een effectieve maatregel is om stress in de koppel te verminderen. Mocht u nog vragen hebben over stress bij pluimvee, dan kunt u terecht bij onze pluimveespecialisten.

Rudolf Dantuma, nutritionist

06 1324 9622 ■ r.dantuma@abzdiervoeding.nl

ABZ Pluimveeteam (v.l.n.r.): Gerben Ketels, Cor van Dijk, Maarten Zantingh, Hanno van Kalkeren, Evert Bos, Hans Wagenaars, Jeroen Doornhof, Stein van den Borne, Gert-Jan van Beek, Martijn Aarts, Erik van der Heijden, Stijn Peters en Twan van Gorp (Rienk van Oosten ontbreekt op de foto).

Even voorstellen

Op 23 september jl. is Tom Jilesen bij ons gestart als specialist varkenshouderij. Tom is 23 jaar en woont in Leunen. Hij heeft zojuist de HAS in Den Bosch succesvol afgerond.

Op 1 oktober jl. is Simone Verhoeven bij ons gestart als specialist jongveeopfok. Simone is 22 jaar en woont in Lelystad. Zij is net afgestudeerd aan Aeres Hogeschool Dronten.

Wij wensen Tom en Simone veel succes met hun nieuwe job!

Winnaars ABZ fiets “Boeren zorgen voor eten”

Tijdens onze jubileum feestweken hebben wij twee fietsen verloot.

Wij feliciteren Gerard de Jong en maatschap Van Velde van harte en wensen hun veel fietsplezier!

Colofon

Aansprakelijkheid

Bij de samenstelling van deze nieuwsbrief is de grootste mogelijke zorgvuldigheid betracht. Voor schade van welke aard ook, die een gevolg is van handelingen of beslissingen gebaseerd op informatie uit deze nieuwsbrief, aanvaardt ABZ Diervoeding geen enkele aansprakelijkheid.

Opzegging

Wilt u onze nieuwsbrief niet meer ontvangen? Stuur dan een e-mail naar pr-communicatie@abzdiervoeding.nl of geef dit telefonisch door op één van onze kantoren.

Eindredactie

Jolande Baselmans en Gerrie van de Poll, pr-communicatie@abzdiervoeding.nl. De eerstvolgende ABZ Nieuws verschijnt in december 2019.

Verkoop en advisering

Algemeen

Front Office Nijkerk
033 422 1510
bestelling@abzdiervoeding.nl

Front Office Eindhoven
040 238 0777
bestelling@abzdiervoeding.nl

Front Office Stroobos
051 235 1281
bestelling@abzdiervoeding.nl

Rundveehouderij

Roel van Ee (Verkoopmanager)
regio Midden, Oost en Zuid
06 2126 6227
r.ee@abzdiervoeding.nl

Frank Pol (Verkoopmanager)
regio Noord
06 8233 0681
f.pol@abzdiervoeding.nl

Geiten- en schapehouderij

Erik Koldenhof (Specialist)
06 5235 8459
e.koldenhof@abzdiervoeding.nl

Varkenshouderij

Hans Gerrits (Verkoopmanager)
06 5154 1814
h.gerrits@abzdiervoeding.nl

Legpluimveehouderij

Jeroen Doornhof (Verkoopmanager)
06 5262 2335
j.doornhof@abzdiervoeding.nl

Vleespluimveehouderij

Cor van Dijk (Commercieel directeur)
06 2126 6226
c.dijk@abzdiervoeding.nl

Hans Wagenaars (Key accountmanager)
06 5314 5770
h.wagenaars@abzdiervoeding.nl

Enkelvoudige grondstoffen

Gijsbert Willigenburg (in- en verkoop)
033 422 1512
grondstoffen@abzdiervoeding.nl

ABZDiervoeding

Groei met de ABZ formule

dichtbij
dier

dichtbij
boer met
het juiste
voer

voor
het beste
resultaat

ABZ / dat loont

Volg ons op Social media:

